

چگونه توانستم اختلال دیکته ی دانش آموزم را برطرف کنم؟

شهربانو خجیر

کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان آمل

اداره آموزش و پرورش شهرستان نوشهر، آموزشگاه پیام انقلاب

Khojirshahrbanoo@gmail.com

۰۹۱۱۷۱۷۵۵۶۷

چکیده: این تحقیق به روش توصیفی از نوع اقدام پژوهی انجام شده، به چگونگی بهبود بخشیدن اختلال املا ی عسل دانش آموز پایه چهارم دبستان پرداخته است. هدف این پژوهش برطرف نمودن ضعف املا ی دانش آموزی است به نام عسل که با وجود اینکه از توانایی هوشی نسبتا خوبی برخوردار است نمی تواند به خوبی بخواند، به درستی و زیبایی بنویسد. در این پژوهش با بهره گرفتن از ابزار هایی چون مشاهده رفتار و مصاحبه پس از علت یابی توانستم با ارائه راهکار هایی چون ایجاد ارتباط خوب، دادن مسئولیت، تکالیف اختصاصی و خلاق، داستان سازی و داستان خوانی و..... نسبت به جلب اعتماد و کاهش اختلال او گامی بردارم. یافته های بدست آمده از این تحقیق بیانگر آن است که شناسایی به موقع و تلاش برای رفع اختلال عسل مهمترین گام در کاهش آن می باشد. نقش اولیای دانش آموز و معلم بسیار مهم است و تشویق و ترغیب دانش آموز تاثیر بسزایی در افزایش اعتماد به نفس، تلاش و پشتکار وی برای رفع خطا های نوشتاری دارد.

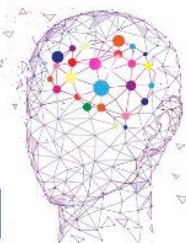
واژگان کلیدی: اقدام پژوهی، اختلال املا، تشویق، تکلیف خلاق

۱- مقدمه: (مقدمه، بیان مسئله، ضرورت، بیان اهداف، سوالات پژوهش، مبانی نظری، پیشینه پژوهش)

املاء یکی از مواد درسی مهم در برنامه آموزشی رسمی کشور بوده و از ارکان مهم زبان آموزی در دوره ابتدایی است و مهمترین هدف آن، آموزش صحیح نوشتاری کلمه ها و جمله ها است. از آموخته های املاء فراگیران در سراسر زندگی در قالب ارتباط نوشتاری استفاده می کنند. املا، نویسی به دلیل انتزاعی بودن آن برای کودکان فعالیتی دشوار است به همین جهت زبان نوشتاری در سلسله مراتب توانایی های زبانی پس از گوش دادن، صحبت کردن و خواندن یاد گرفته می شود و لذا هرگونه مشکلی در سایر زمینه ها مانند گوش دادن، سخن گفتن و خواندن می تواند در یادگیری زبان نوشتاری تاثیر منفی داشته باشد. (سیف نراقی، ۱۳۷۹ به نقل از محمد پور، ۱۳۹۴) میگل در تحقیقات خود نشان میدهد از ویژگی های جالب عمل نوشتن این است که در آن همزمان چند فرایند کنترلی رخ می دهد. کودک برای نوشتن دیکته ی یک کلمه علاوه بر فرایندهای کنترل حرکتی از فرایندهای کنترل واژگانی و معنایی نیز استفاده می کند. نوشتن مستلزم این است که فرد کلمات را از حافظه باز یابی کند. جمله نوشته شده به ساختار دستوری خاصی نیاز دارد. توانایی انسان برای انجام این اصول شناختی در زمانی نسبتا کوتاه، پیچیدگی عمل نوشتن را آشکار می سازد. (زارع و همکاران، ۱۳۹۵) شکست های پی در پی در دیکته نویسی موجب عدم علاقه دانش آموزان به یادگیری این مهارت می شود تبرزی (۱۳۸۴) نیز معتقد است عدم علاقه به درس منجر به ناتوانی یادگیری شده در نهایت نه تنها باعث افت تحصیلی و اتلاف بودجه می شود، بلکه به سرزنش و تحقیر دانش آموزان، تشکیل خود پنداره ی ضعیف و کاهش عزت نفس آنان انجامیده و سلامت روان شان را نیز به مخاطره می اندازد.

اهمیت و ضرورت این مساله مرا ترغیب نمود تا راهی برای رفع این مشکل بیابم و به دانش آموزم کمک کنم که بتواند ضعف هایش را برطرف کند. هدف از این پژوهش شناسایی علل ضعف دیکته ی عسل و تلاش برای رفع آن می باشد. سوالی که مطرح می شود این است که چگونه می توانم به دانش آموزم کمک کنم که بتواند در نوشتن به مهارت کافی دست یابد.

پژوهشگران در این زمینه تحقیقات فراوانی انجام داده اند، از جمله جعفری (۱۳۹۱) پژوهشی با عنوان « چگونه توانستم مشکلات گفتاری و نوشتاری دانش آموز چند معلولیتی را بهبود بخشم.» انجام داده است. وی پس از انجام روش های متنوع مانند استفاده از داستان و شعر، و همچنین همکاری و مساعدت والدین توانست علاوه بر تاثیرات مثبت در پیشرفت مهارت های نوشتاری دانش آموز، مشکل گفتاری او را نیز بهبود بخشد.

۲- توصیف وضع موجود :

اینجانب شهربانو خجیر آموزگار پایه چهارم دبستان پیام انقلاب هستم. در ماه نخست سال تحصیلی جدید به دانش آموزان تکلیف داده بودم که یک بند از درس را با خط خوش بنویسند، هنگام تصحیح دفتری را دیدم که نوع نوشتن و خطش توجهم را جلب کرد، نام روی جلد دفتر را خواندم و متوجه شدم دفتر عسل است، کلمات بزرگتر از حد معمول نوشته شده بود، فاصله ی میان واژه ها رعایت نشده و خطوط نامنظم بود، گویی که دانش آموز کلاس دومی این بند را نوشته باشد. مدتی گذشت او در خوانش درس فارسی هم مشکل داشت و نمی توانست روان و بدون خطا بخواند، به همین جهت با صدای ضعیفی می خواند و اعتماد به نفسش پائین بود. در نوشتن املا هم اشتباهات زیادی داشت و حروفی مانند ص ، س، ذ ، ز ، ظ ، ض را به جای هم می نوشت و نمی توانست خوش خط و تمیز بنویسد. با توجه به اهمیت نگارش صحیح در زندگی تصمیم گرفتم تا به دانش آموزم کمک کنم که بتواند بر مشکل غلبه کند و درست و زیبا بنویسد.

۳- شواهد (۱) :

جهت ارائه راه حل های مناسب لازم است اطلاعاتی جمع آوری شود تا به تشخیص مشکل کمک کند. برای گرد آوری اطلاعات روش های مشاهده، مصاحبه با مادر و معلمان سال های قبل را ملاک کسب آگاهی از وضعیت او قرار دادم.

گردآوری اطلاعات

مصاحبه با مادر: مادر دانش آموز در جلسه ی آغازین اولیا در مورد دخترش با من صحبت کرد و گفته بود که او در دورانی از کودکی دچار لکنت زبان بوده و با کمک گفتار درمانی توانسته این مشکل را برطرف کند و ایشان بیان کرد: «این مشکل ارثی بوده و قبلا هم در خانواده پدری دیده شده است». همچنین اشاره کردند که بخاطر مسئله ی لکنت زبان دانش آموز در درس فارسی و روانخوانی دچار ضعف می باشد و از من خواستند تا کمک کنم که با تشویق و توجه بیشتر بتوانیم این مشکل را برطرف کنیم. وضعیت اقتصادی و فرهنگی خانواده ی دانش آموز مناسب بوده و پدر و مادر دارای تحصیلات عالیه می باشند. مادر مربی مهد کودک است و در امور مربوط به درس و مدرسه ی دخترش بسیار همراه و پیگیر می باشد و تلاش می کند تا بتواند به روند برطرف کردن مشکل دخترش کمک کند.

مصاحبه با معلمان سال قبل: در صحبتی که با معلمان سال های قبل داشتم، ایشان نیز به این موضوع اشاره کردند که عسل در دوره ایی دچار لکنت زبان بوده و دوره های آموزش مجازی نیز منجر به ضعف یادگیری او در برخی از قسمت های درس فارسی شده است.

۴- تجزیه تحلیل اطلاعات (یافتن راه حل) :

در پی مشاهدات و اطلاعاتی که جمع آوری شد به این نتیجه رسیدم که دانش آموزم دچار اختلال در یادگیری و اختلال در دیکته می باشد. در بحث سبب شناسی ناتوانی یادگیری املا علل مختلفی مطرح می شود: از جمله کمبود حواس بینایی و شنوایی، مشکلات واج شناختی، مشکل در هماهنگی دیداری حرکتی، توالی دیداری، دقت، تمیز دیداری و پردازش دیداری، اشکال در حافظه شنیداری، و اشکال در حافظه دیداری. پژوهش ها نشان می دهد کودکان دچار ناتوانی های یادگیری از توانایی حافظه و توجه کمتری برخوردارند. (شهری، ۱۳۹۹)

۵- انتخاب راه حل و اعتبار بخشی :

- گسترش دایره لغات دانش آموز
- تکالیف خلاقیتی
- تلفیق هنر و فارسی
- کلمه سازی با حروف بهم ریخته و جمله سازی با کلمات بهم ریخته
- داستان خوانی و داستان سازی
- تمرین خوشنویسی هفتگی
- دادن مسئولیت های کوچک به دانش آموز
- تشویق های کلامی و نوشتاری

۶- اجرای راه حل و نظارت :

ابتدا سعی کردم رابطه ی خوبی با عسل برقرار کنم تا او به من اعتماد کرده و به حرف هایم گوش کند. او و دوستش زهرا که همیشه در درس ها به عسل کمک می کرد را کنار هم گذاشتم تا احساس خوشایندی داشته باشد. بر اساس مشاهداتم دایره ی لغت عسل بسیار محدود بود به همین خاطر از او خواستم کلمات دارای ارزش املائی را پیدا کند و معنایش را بنویسد و سپس نوبت به کتاب غیر درسی رسید از این طریق او می توانست علاوه بر کتاب درسی و کلماتی که دارد با کلمات دیگری نیز آشنا شود و هر چه دایره لغات بیشتر باشد شخص می تواند بهتر بیاندیشد و سنجیده تر سخن بگوید. رونویسی برای بچه ها گاه کسالت بار می شود به همین جهت تمایلی برای انجامش ندارند اما می شود همین تکلیف خسته کننده را به ابزاری برای افزایش دقت و تمرکز تبدیل کرد وقتی قرار باشد دانش آموز برگردد و کلمات دو نقطه یا سه نقطه پیدا کند یا جملات پرسشی و خبری را استخراج کند، لازم است چند بار درس را بخواند و حلاجی کند. دیگر آن میرزا بنویسی که فقط نگاه کند و کپی کند نیست. بلکه از زوایای مختلف به درس نگاه می کند و با دقت بیشتر هر سطر را واکاوی می نماید.

هنر فرصتی برای شکوفایی استعداد هاست و رهایی از هر گونه استرس و دغدغه، چه خوب است بتوانیم با تلفیق دروسی مثل فارسی با کار های هنری فهم مطالب را آسان و لذت بخش کنیم. در همین راستا از دانش آموزان خواستم برای زنگ هنر روزنامه بیاورند و تصاویر و کلمات را برش بزنند و اشکال مختلفی بسازند. دانش آموزان مشغول کار شدند و در این میان گاهی جملات روزنامه را می خواندند و در مورد موضوعات نظر میدادند و با دوستان به اشتراک می گذاشتند، از این طریق هم با متون جدیدی آشنا شدند و هم کار هنری انجام دادند.

صرف نوشتن گاهی برای بچه ها خسته کننده می شود اما می توان با اندکی تغییر تمرین را جذاب تر نمود، به همین خاطر کلماتی از درس های فارسی را انتخاب کردم و حروف شان را جا به جا نمودم تا بچه ها بیشتر فکر کنند و بتوانند کلمه را پیدا کنند. همین تمرین را با کلمات بهم ریخته انجام دادم تا دانش آموزان از قدرت استدلال و توانایی تفکر خویش استفاده کرده و بتوانند با کلمات جمله بسازند و مهارت جمله سازی شان تقویت شود.

زنگ آخر روز های چهارشنبه را به کتابخوانی اختصاص دادم و از چند هفته قبل به عسل سفارش کردم تا کتاب داستانی انتخاب کند و هر روز یک صفحه بخواند تا مسلط شود، پس از آن که داستان را برای من خواند از او خواستم که در کلاس برای دوستانش هم بخواند.

جهت ایجاد تنوع و همچنین تقویت قدرت نوشتن خلاق در دانش آموزان جلسه ایی را به داستان سازی اختصاص دادیم و هر کس بر اساس اندیشه های خویش سطری از داستان را بیان کرد و دیگر دانش آموزان علاوه بر آشنا شدن با نظرات دوستان خود از تخیل خویش هم استفاده کرده و نظر خود را هم بیان نمودند. از آنجایی که عسل کلمات را بزرگتر از حد معمول می نوشت و نوشته اش اصلا تمیز و واضح نبود، برایش تکلیف خوشنویسی در نظر گرفتم تا با شکل صحیح نوشتن حروف آشنا شود و تمرین کند تا زیبا تر بنویسد، بدین ترتیب هر هفته یک صفحه خوشنویس برایش ارسال کردم تا بتواند در منزل تمرین کند. جهت بالا بردن اعتماد به نفس عسل او و یکی از همکلاسی هایش را به عنوان مسئول بهداشت کلاس انتخاب کردم، تا از این طریق بتواند با دیگر دانش آموزان تعامل داشته و نقشی را در پیشبرد اهداف کلاس بر عهده بگیرد.

در طول مسیر یادگیری و در انجام همه ی فعالیت ها، همواره از تلاش او تقدیر کرده و به پاس زحماتش ستاره ایی را به او اختصاص می دادم و در انتهای تکالیف نوشتاری بازخورد های مثبتی می نگاشتم تا محرکی باشد برای انجام هر چه بهتر فعالیت ها.

۷- شواهد (۲) توصیف وضع مطلوب :

بعد از انجام راه حل ها تغییرات زیر در رفتار عسل مشاهده شد:

او به خوبی کلمات مهم هر درس را استخراج می کند و معنا و مفهومش را به خوبی میداند و در کتاب های غیر درسی هم کلمات جدید و دارای ارزش املائی را رنگی می کند. می توان گفت دایره ی لغات او نسبت به قبل گسترش یافته است.

به درستی کلمات دو نقطه و سه نقطه را استخراج می کند و جملات پرسشی و خبری درس را پیدا می کند و می نویسد، با خودکار های رنگی علایم نگارشی متن را مشخص می کند و سعی می کند تمیز و خوش خط بنویسد.

او به خوبی روزنامه را برش زده کلمات و تصاویر را کنار هم می گذارد و کار هنری خلق می کند، با دوستش جملات روزنامه را میخواند و کلماتی که معنایش را نمیداند از من می پرسد.

تمرین جابه جایی حروف و جمله سازی را به خوبی انجام می دهد و کلمات جدید می سازد و جملاتی با مفهوم خلق می کند.

او حالا کتاب داستان می خواند و به داستان سازی علاقمند شده است. داستانی که انتخاب کرده در کلاس برای دوستانش می خواند و مورد تشویق قرار می گیرد.

او با اشتیاق تمرین خوشنویسی انجام می دهد و نتیجه را به کلاس می آورد، خط او بهبود یافته و نسبت به قبل بسیار تمیز و کلمات را در اندازه های مناسب می نویسد و بخاطر خوشنویسی موفق به دریافت ستاره شده است.

او یکی از بهترین مسئولان بهداشت در کلاس ماست به طوریکه خدمتگذار مدرسه در هفته ای که غسل به همراه دوستش مسئل بهداشت بوده اند از نظافت کلاس ما بسیار راضی بودند و به همین جهت غسل و همکاری به سبب مسئولیت پذیری و انجام درست کارشان ستاره دریافت کردند. تشویق های کلامی و نوشتاری برای او بسیار مفید بوده و شوقی برای تلاش بیشتر ایجاد می کند.

۸- ارزیابی نهایی و اعتبار سنجی :

با اعمال راهکار ها پس از گذشت حدود دو ماه کم کم شاهد بهبود توانایی نوشتاری در غسل بودم. مادرش از تغییرات ایجاد شده در خط غسل بسیار راضی می باشد و خود غسل نیز خوشحال است که می تواند زیبا بنویسد ، روان بخواند ، و نقش فعالی در کلاس داشته باشد. اعمال تمام راهکار ها نیاز به زمان داشت که در مدت دو ماه با همکاری صحیح مادر و البته تلاش خود او توانستم به نتیجه ی مطلوب برسم. نکته حائز اهمیت در رسیدن به اهداف اقدام پژوهی صبر و حوصله ی فراوان در به ثمر رسیدن تلاش هاست.

۹- نتیجه گیری و پیشنهادات :

بر اساس اطلاعات جمع آوری شده و مشاهده رفتار دانش آموز در کلاس، قبل و بعد از اجرای راه حل برای مشکل غسل نتایج زیر بدست آمد:

- نحوه ی برخورد معلم در کلاس می تواند در کاهش اختلال کودک مؤثر باشد.
- شناسایی توانمندی های کودک و سعی در دادن مسئولیت های در حد توان برای افزایش اعتماد به نفس مهم است.
- تکالیف خلاقیت محور و همچنین تکالیف اختصاصی برای دانش آموزان دارای اختلال در یادگیری بسیار حائز اهمیت است.
- گسترش دایره ی واژگان از طریق خواندن کتاب های داستانی می تواند باعث بهبود عملکرد دانش آموز شود.

پیشنهادهای

پیشنهاد می شود برای تقویت حافظه و تمیز دیداری دانش آموزان دچار اختلال یادگیری، آموزش لغات در قالب بازی صورت گیرد. توصیه می شود در جهت تثبیت یادگیری از انیمیشن های آموزشی مناسب استفاده گردد تا دانش آموز با دیدن و شنیدن بتواند شکل نوشتاری و صدای کلمات را به خوبی بیاموزد.

پژوهشگران نیز به این نتیجه دست یافتند که با استفاده از روش های جذاب می توان دانش آموزان را فعال نموده، ذهن آن ها را به تفکر وا داشته و با ارائه بازخورد های مناسب فراگیران را به یادگیری بیشتر علاقمند نمود. همچنین بر این عقده اند که استفاده از روش های متنوع و خلاق، علاوه بر تقویت حافظه دیداری و شنیداری و پرورش دقت و تمرکز دانش آموزان، مشکل دیکنه نویسی آنان را نیز بهبود بخشیده و انگیزه فراگیران را به یادگیری افزایش می دهد.

منابع :

- تبریزی، مصطفی (۱۳۹۲). درمان اختلالات ریاضی. چاپ بیست و چهارم، تهران: فراروان
- محمد پور، راحله (۱۳۹۴). سلامت و بهبودی ناتوانی یادگیری درس املا، بر اساس رویکرد استقرایی نمایشی و غیر نمایشی در بین دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری پایه چهارم ابتدایی. مجموعه مقالات اولین همایش ملی سواد آموزی و ارتقای سلامت، ص ۳۶-۳۳.
- زارع، اعظم؛ میرمهدی، سید رضا؛ (۱۳۹۵) تاثیر روش های جذاب و خلاق بر بهبود دیکته نویسی دانش آموزان ویژه.
- جعفری، ناصر (۱۳۹۱) چگونه توانستم مشکلات گفتاری و نوشتاری دانش آموز چند معلولیتی را بهبود بخشم. گزارش اقدام پژوهی، مرکز تحقیقات آموزش و پرورش قم.
- شهری، آذر (۱۳۹۹). اقدام پژوهی: رفع اختلال دیکته نویسی دانش آموزان پایه ششم بر اساس نتایج آزمون عصب -روانشناختی نپسی. نشریه مطالعه آموزشی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارتش، سال ۸، شماره ۲، ص ۴۸-۶۰.